

מצוה ה, שחיטת הפסח

נהיה (א) [א] לשחוטו וכו'. לאו דוקא השמיטה, אלא היינו הקדשה עד זריקת הדם, ואי לא זריקת הדם כהלכתו לא קיים העשה, עיין

או חולים או אוננים, לפי שאכלתם מועטת ויציאוהו ליד פסול. עיין ר"מ כאן פ"ג [הל' ב' ד']

הנדרה
מ"ב פ"ט

הר"מ כאן ה"ד, ושומטין על הקטנים שהיו מכלל בני החבורה, לא שמהיה חבורה כולה קטנים שאינן בני דעת, עכ"ל. והכסף

משנה הקשה למה לא כתב הר"מ הטעם דכתיב נפסח איש למעוטי קטן, ונאמח עיין פסחים ז"א ע"ב, א"ע"ג דגבי פסח כתיב איש למעט נשים מ"מ כיון דכתיב נמכסח נפשות אפילו נשים, והר"מ כאן פסק כרבי יוסי דאפילו נפסח שני שחטין לנשים נפטי עלמן, והטעם מנזרח נש"ס דנפשות ונפש אפילו אשה נמשמח, וא"כ קטן נמי דבכלל נפש קטן נמי בכלל, עיין סנהדרין פ"ד ע"ב דממכה איש הוה אמיאל ולא קטן, כמנה החורה מכה נפש דקטן נמי בכלל, א"כ ליכא למעוטי כאן מאיש, על כן כתב הר"מ טעם אחר.

אך הא דכתב הר"מ שאינן בני דעת, כמד הכסף משנה לפי שאין הקדשן הקדש, ולפי זה קטן שהגיע לעונת נדרים, דהקדשו הקדש מן החורה לשיטת ר"מ פ"א מנדרים ה"ד, אין הכי נמי דשפיר דמי. ואינו מנין, דמלשון הר"מ שכתב ושחטין על הקטנים וכו' אבל אין עושים אותם חבורה נפטי עלמם, משמע דאפילו אם אחר שחט עליהם כגון האב מ"מ לא ישחט עליהם נפטי עלמם, עיין להלן בפירוק ה"ח שחט אדם ע"י בנו ונחו הקטנים, והוא מנזרח נפסחים פרק האשה פ"ח ע"א, ונפטי עלמם, אף אם האב שחט עליהם אינו יכול לשחוט על קטנים נפטי עלמם א"ע"ג דהקדשו הקדש, על כן דברי הכסף משנה ל"ע כעת.

ובביקור הדבר אינו מנין דברי הר"מ, למה ליה הטעם שאינן בני דעת, חיפוק ליה כיון דפטורים מכל המצוות אין נקרי קרנן עגורם, ונחגיגה ב"ז ע"א קטן חייב אצלו לחכמו מדרבנן בעולת ראה, וכתבו החוס' שם ד"ה אחיה וכו', דמקרי קרננותו נדבה ואין דוחין יו"ט, ע"ש כיון דאצלו חייב כלל אין אצלו יכול להביא בעגורו אלא נדבה, א"כ כאן דאצלו חייב ופסח בזמנו לאו נר נדר

ונדר הוא [עיין חולין מ"א ע"ג], ונפרט דהזריקת אינם שים וממעט בחליה, א"כ היאך מנינו דהפטור לגמרי יקריב קרנות חונה, ועיין נזיר כ"ט ע"א, ונשלח להמנות עם אחרים שיך שפיר, דהקרנן הוא חובה כשכיל הגדולים, והא דאובל הקטן אף דהוי שלא למנוי ינזרח לקמן בעוה"י [ד"ה והנה], אבל לשחוט עליו קרנן נפטי עלמו, לא שמענו דהפטור מן הקרנן יביא קרנן אם לא בחורה נדבה, וכאן נפסח בזמנו לא שיך נדר ויגד, ועיין פסחים ז"א ע"ב גבי נשים טפילה, דאין ליה נשים רשות, עושין אותן טפילה לחברים, ונרין רבי ליה דיעשו דבראשון ושני חובה, דליף מקרא, אבל קטנים דפטורים מכל המצוות היאך יכולים להקריב נפטי עלמם קרנן פסח, ועיין פ"ט משננות ה"ג שהר"מ סובר קטן בן ט' שנים ויום אחד הבא על שמה חרופה חייב קרנן, מ"מ כמד וראה לי דאצלו מביא עד שיגדיל יעשה בן דעת ע"ש, א"כ אין יעלה על הדעת דקטנים ינזרו קרנן כשאינם ממוינים קרנן, ואפשר לומר דזה כונת הר"מ דאין בני דעת ופטורים מכל המצוות, אף שמהם פעמים כתב בפירוט דקטנים פטורים שאינן בני מצוות עיין פ"ג מחגיגה ה"ד, מ"מ חד טעמא הוא ולא דקדק בלשון, והכוונה משום דפטורים ממצוות, ולפיכך אף אם הבינו לעונת נדרים מ"מ אין שחטין עליהם נפטי עלמם, כן נראה לענ"ד.

מצוה ה

מצוות שחיטת הפסח

(א) לשחוט ביום ארבעה עשר בניסן בין הערבים, שה תמים זכר בן שנה, או גדי, בבית הבחירה. וזה נקרא קרבן הפסח. שנאמר [שמות י"ב, ו] ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים.

וענין המצוה הוא, (ב) שמתקבצין אנשים מישראל להבורות, ולזקחין מן השוק או מביתם גדי אחד או שה, תמים זכר בן שנה, ושחטין אותו בעזרת בית המקדש ביום ארבעה עשר בניסן בין הערבים, ואחר כך לערב אובלין אותו בין כולם אחר מאכלם, שמצוות לאוכלו על השובע.

משרשי מצוה זו, כדי שיזכרו היהודים לעולם הניסים הגדולים שעשה להם השם יתברך ביציאת מצרים.

ה. בא עשה ב' רמב"ם עיין נ"ה. הלכות קרבן פסח פ"א סח"ג עש"ן רכ"ג. א. דכתיב בדברים ט"ו, ה' לא תוכל לזכות את הפסח באחד שערין אשר היא נתן לך, כי אם אל המקום אשר יבחר ה' לא לשכן שמו שם תזבח את הפסח, ואף בשעת היתר הבמות לא היו מקריבין את הפסח בבמת יחיד (רמב"ם פ"א מק"פ ה"ג) וראה לקמן מצוה תפ"ו. ב. דכתיב לקמן שמות י"ב, כ"א: משכו וקחו לכם, ובמכילתא ורש"י: משכו, מי שיש לו צאן, וקחו מי שאין לו. ג. פסחים ע"א. ד. ובמורה נבוכים ח"ג פמ"ו כתב: אמנם החקים המיוחדים בפסח, והוא שיאכל עלי אש לבד, ובבית אחד, ועם לא תשברו בו, כל אלו טעמים מבורא, כי כמו שהמצוה מפני החפזון, שלא היה שם פניו לעשות תכשיל ולתקן מאכלים, ואפילו להתאחר לשבור עצמותיו ולהוציא מה שבהן נאסר וכו', ואין עם החפזון פניו לשבר העצמות, ולא לשלוח ממנו מבית לבית וכו', להראות החפזון והמהירות, כדי שלא יתאחר אחד מהם ולא יוכל לצאת וכו', וצוה לעשות הענינים ההם לנצח, ולזכור אין היה הענין, כמו שאמר ושפרת את החקה הזאת למועדה.

ואם שכן דעיקר הלימוד הוא אצל פסח, א"כ אפילו בנינו נדיעבד ולא יאל כלל, ונאמח הוא חידוש גדול, ולא ראוי לר"מ שמיא דין זה דפסול נדיעבד, ומלאחי שעמד זה בכפות תמרים על החוס' מנין להם, וכתב שהר"מ לא ס"ל בן מרדל הביא זה, וגם ראה הר"מ פ"ט משננות. ונראה דאם הוא רק לכתחילה, אפילו נשטט בלא ביקור כלל, וגם אחר השמיטה לא ראה כלל, נודלי יא. והקרנן כשר, דמהיכי חייה נחוק בהמה לנעלה מוס, רק גזירת הכחוש נקמדי ופסח לכתחילה, ונדיעבד כשר אף אם לא נתבקר כלל לא קודם שמיטה יא א"כ ולא מחוקין אסורא, כן נראה לענ"ד.

(ב) שמתקבצין וכו'. היא מצוה מן המונחה, עיין ר"מ פ"ג מקרבן פסח ה"ג: דהלכה כרבי יוסי [פסחים ז"א ע"א] דשחטין פסח על היחיד אם יכול לאכול את כולו, אף משחללין שלא ישחט על היחיד, ועיין כסף משנה דהוא מש"ס פסחים פרק מי שהיה ל"ה ע"א, דכל כמה דאפשר לאהדורי מהדרינן, וכני חבורה נרין שלא יהא בהם אחד שאינו יכול לאכול כוית, ועושין חבורה אנשים ונשים, אבל לא נשים ועגדים או קטנים ועגדים, כדי שלא יהא ביניהם פרילות, ואין עושין חבורה שכולה נרים, שמה ידקדקו בו ויציאוהו ליד פסול, וכן אין עושין חבורה זקנים

ש"ס [פסחים ס"א ע"א] ור"מ [פ"ג מקרבן פסח ה"ו], ואכלת הפסח הוא מצוה נפטי ענמה, אבל מצוה זו קיים, ואפילו לא הקטיר האימורים פטור מפסח שני, כי עיקר הקרבן עד הזריקה, ש"ס [שם ע"ח ע"ב] ור"מ [שם פ"ד ה"ב]. והזריקה של הקרבן פסח היינו שפיכה נמזרק נמתח אל יסוד המזבח, ושפיכה אחת סגי, ומנזרח נר"מ הלכות קרבן פסח [פ"א ה"ו] ופ"ה ממעשה הקרבנות ה"ו.

(ב) ועיין פסחים ז"א ע"א דפסח ליתו קרבן תמיד וטעון ביקור ד' ימים קודם שמיטה, והר"מ פ"א מתמידין ומוספין מביא דין זה לנרין התמיד ביקור ד' ימים קודם שמיטה עיין שם ה"ע, ובהלכות קרבן פסח לא מלאחי שביא הר"מ דין זה, ונש"ס אין חולקין, ולי"ע גדול למה השמיטו הר"מ, ועיין רש"י ערובין י"ג ע"ב ד"ה ארבעה, דלישנא קמא חוץ הר"מ ימים נכלל יום הביקור ויום השמיטה, וללישנא בתרא הר"מ ימים חוץ יום השמיטה, ועיין לחם משנה שם פ"א מתמידין ומוספין שכתב דר"מ אין הכרע מה דעמו.

ולכאורה אם עבר ולא ביקר ד' ימים קודם שמיטה, ודאי די אם ביקר קודם שמיטה שלא יהיה בו מוס [הן נפסח] הן נחמדי, ללא מצוה עיכובא, והא דילפינן שם נפסחים מנין למחיד שרין ביקור, היינו לכתחילה, ונכונה מ"ב ע"א, רבי יוסי אומר השוחט את התמיד שאינו מנוקד כהלכתו נכנס חייב טעלה ונרין תמיד אחר, ע"ש ונחמ' ד"ה שאינו מנוקד וכו', דאפילו נמלא מס, משום דטעון ביקור ד' ימים קודם שמיטה דילפינן מפסח, מנזרח מדבריהם דהביקור הוא לעיכובא, ואפילו נדיעבד הקרבן פסול וחילל שנת טעלה ונרין לללל שנת הקרבן תמיד אחר, א"כ ה"ה נפסח ג"כ, וכל שכן דעיקר הלימוד הוא אצל פסח, א"כ אפילו בנינו נדיעבד ולא יאל כלל, ונאמח הוא חידוש גדול, ולא ראוי לר"מ שמיא דין זה דפסול נדיעבד, ומלאחי שעמד זה בכפות תמרים על החוס' מנין להם, וכתב שהר"מ לא ס"ל בן מרדל הביא זה, וגם ראה הר"מ פ"ט משננות. ונראה דאם הוא רק לכתחילה, אפילו נשטט בלא ביקור כלל, וגם אחר השמיטה לא ראה כלל, נודלי יא. והקרנן כשר, דמהיכי חייה נחוק בהמה לנעלה מוס, רק גזירת הכחוש נקמדי ופסח לכתחילה, ונדיעבד כשר אף אם לא נתבקר כלל לא קודם שמיטה יא א"כ ולא מחוקין אסורא, כן נראה לענ"ד.

ה. בא עשה ב' רמב"ם עיין נ"ה. הלכות קרבן פסח פ"א סח"ג עש"ן רכ"ג. א. דכתיב בדברים ט"ו, ה' לא תוכל לזכות את הפסח באחד שערין אשר היא נתן לך, כי אם אל המקום אשר יבחר ה' לא לשכן שמו שם תזבח את הפסח, ואף בשעת היתר הבמות לא היו מקריבין את הפסח בבמת יחיד (רמב"ם פ"א מק"פ ה"ג) וראה לקמן מצוה תפ"ו. ב. דכתיב לקמן שמות י"ב, כ"א: משכו וקחו לכם, ובמכילתא ורש"י: משכו, מי שיש לו צאן, וקחו מי שאין לו. ג. פסחים ע"א. ד. ובמורה נבוכים ח"ג פמ"ו כתב: אמנם החקים המיוחדים בפסח, והוא שיאכל עלי אש לבד, ובבית אחד, ועם לא תשברו בו, כל אלו טעמים מבורא, כי כמו שהמצוה מפני החפזון, שלא היה שם פניו לעשות תכשיל ולתקן מאכלים, ואפילו להתאחר לשבור עצמותיו ולהוציא מה שבהן נאסר וכו', ואין עם החפזון פניו לשבר העצמות, ולא לשלוח ממנו מבית לבית וכו', להראות החפזון והמהירות, כדי שלא יתאחר אחד מהם ולא יוכל לצאת וכו', וצוה לעשות הענינים ההם לנצח, ולזכור אין היה הענין, כמו שאמר ושפרת את החקה הזאת למועדה.

ואם שכן דעיקר הלימוד הוא אצל פסח, א"כ אפילו בנינו נדיעבד ולא יאל כלל, ונאמח הוא חידוש גדול, ולא ראוי לר"מ שמיא דין זה דפסול נדיעבד, ומלאחי שעמד זה בכפות תמרים על החוס' מנין להם, וכתב שהר"מ לא ס"ל בן מרדל הביא זה, וגם ראה הר"מ פ"ט משננות. ונראה דאם הוא רק לכתחילה, אפילו נשטט בלא ביקור כלל, וגם אחר השמיטה לא ראה כלל, נודלי יא. והקרנן כשר, דמהיכי חייה נחוק בהמה לנעלה מוס, רק גזירת הכחוש נקמדי ופסח לכתחילה, ונדיעבד כשר אף אם לא נתבקר כלל לא קודם שמיטה יא א"כ ולא מחוקין אסורא, כן נראה לענ"ד.

(ב) שמתקבצין וכו'. היא מצוה מן המונחה, עיין ר"מ פ"ג מקרבן פסח ה"ג: דהלכה כרבי יוסי [פסחים ז"א ע"א] דשחטין פסח על היחיד אם יכול לאכול את כולו, אף משחללין שלא ישחט על היחיד, ועיין כסף משנה דהוא מש"ס פסחים פרק מי שהיה ל"ה ע"א, דכל כמה דאפשר לאהדורי מהדרינן, וכני חבורה נרין שלא יהא בהם אחד שאינו יכול לאכול כוית, ועושין חבורה אנשים ונשים, אבל לא נשים ועגדים או קטנים ועגדים, כדי שלא יהא ביניהם פרילות, ואין עושין חבורה שכולה נרים, שמה ידקדקו בו ויציאוהו ליד פסול, וכן אין עושין חבורה זקנים

ש"ס [פסחים ס"א ע"א] ור"מ [פ"ג מקרבן פסח ה"ו], ואכלת הפסח הוא מצוה נפטי ענמה, אבל מצוה זו קיים, ואפילו לא הקטיר האימורים פטור מפסח שני, כי עיקר הקרבן עד הזריקה, ש"ס [שם ע"ח ע"ב] ור"מ [שם פ"ד ה"ב]. והזריקה של הקרבן פסח היינו שפיכה נמזרק נמתח אל יסוד המזבח, ושפיכה אחת סגי, ומנזרח נר"מ הלכות קרבן פסח [פ"א ה"ו] ופ"ה ממעשה הקרבנות ה"ו.

(א) כמו שכתב שם ברש"י ד"ה ופסח וד"ה דכוותיה, חוס' ד"ה למעוטי, חוס' הרשב"א, פסקי הרי"ד והמאירי, אמנם בחידושים המיוחדים לרשב"א מנחות מ"ט ע"ב מבורא דפסח דורות א"צ ביקור. (ב) כן העיר המנח"ם בהגהותיו על הר"מ כאן פ"א ה"א, והעיר עוד דהר"מ לא הביא גם דכפסח שני אין טעון ביקור כמבורא בסוגיין. (ג) וכו"ה בפירוט הר"ש משאנן והראב"ד בתורת כתנים פ' דיקרא דבורא נדבה פרשה ג' ה"ב, ועיין באור זרוע ה"ל פסחים ס' רט"ו ורבי"ח [מנחת סולת ומנחת כלאל]. (ד) וע"ע בנזון להלן מצוה ת"א ובקומץ מנחה שם.

(א) כ"ה במכילתא ובמכילתא דרשב"י כאן דמרכיבין קטן מנפשות. (ו) באמת פסק כ"י יוסי דאף בשני נשים שוחטות כפני עצמן, אבל לא כתב שהוא חובה דהא פסק שם פ"ה ה"ח להדיא דנשים כשני רשות, ע"ש בכסף משנה משנה ובמ"ח לקמן מצוה ש"פ ובמנחה סולת כאן. (ז) וכו"ה במאירי פסחים ז"א ע"א רקטנים לבד לא שהרי אינן בני חיוב. (ח) עיין בירושלמי פ"א דתרומות ה"א (ד' ע"ב) ופ"א דבימות ה"ב (ע"ב ע"א) דאביעיא הוא אי קטן מקריש ומביא קר"פ לפי פירוש הפני משה שם [מנחת סולת ומנחה חרשה].

צירוף שם תבונה

3

1222
יש די יכה

השם ושמו

שם שנתגדל בו שם פסחים

7

הוא מן המצוה
הוא מן המצוה

והנה למנות הקטן שהיה מני חבורה מנואר בסוכה [מ"ג ע"ב], ונדירים ל"ו ע"א מנואר דשה לבית אבות לאו דאורייתא, ועיין שם בר"ן ור"א"ש דמן החורה קטן איש מחויב כלל אך יכול למנותו שלא מדעתו, וכן מנואר לקמן בר"מ ה"ח דשוחט אדם ע"י נט ובתו הקטנים אפילו שלא מדעתם, גם כחז בנה"י י"א דחוס ששחטו עליו אפטרופוסים יאכל ממקום שהוא רואה, ובש"ס פסחים פרק האשה פ"ח ע"א תקשיין.

שמעת מינה דיש ברירה לומר הוצרך הדבר שהיה דעתו על פסח זה בשעת שחיטה, ומתוך ר' זירא שה לבית מבל מקום, ועיין חוס' שם ד"ה שה, דשה לבית אבות לאו דאורייתא, וכן בר"מ כתב כאן דוקא קטנים, אבל גדולים אינם אובלים אלא מן הראשון דאין ברירה, אבל הקטנים כיון דשה לבית אבות לאו דאורייתא שפיר דמי. ועיין שם בנדירים בר"ן ובחוס' הטעם דקטנים אובלים הפסח אף דהוי שלא למנויו, דאין איסור אלא בראשית להמנות עליו, אבל קטנים ללא בני הכי מותרים ואין בהם איסור שלא למנויו. ובחוס' פסחים הנ"ל הקטן היאך יכולים ללבוש הפסח, הא לא האכילום להוציר גדולים על הקטנים ואסור להאכילם דבר איסור נדיים, ומילינא משום חינוך מצוה שרי. ויש להקשות על דגריהם, כיון דעיקר הטעם משום חינוך מצוה, היאך שוחט אדם ע"י בני ובנותיו הקטנים, הא בתו אינו מחויב לתוך עיני נזיר כ"ט ע"א, ואין כאן מקומו להאריך, ועיין אר"ח סי' שמ"ג [במגן אברהם סק"א]. עכ"פ כיון דשה לבית אבות לאו דאורייתא הא דנימנין שיהיו מני חבורה הוא מטעם חינוך מצוה, ולא שייך בגידיה שלא למנויו, או החוס' והר"ן נדירים או החוס' בפסחים, אבל להביא עליהם נפטי ועמם אין סברא כלל, אם לא בחזרה נדבה עיין חוס' חגיגה הנ"ל, ובפסח לא שייך זה, ועיין לחם שמה פ"ב ממגינה ה"א ד"ה מי [וה"ל ג' ד"ה לן].

והנה דהוה מלוי, להר"ן נדירים הנ"ל דאין איסור שלא למנויו אלא בראשית להמנות וקטן אין איסור, י"ל הוא הדין חרש ושוטה, אע"ג דאין מצוה כלל דחוטף לא שייך אצלם דלא יבואו לכלל מצוות, מ"מ אין איסור למנות חרש ושוטה כיון שרי, ובחוס' ושוטה דלא שייך חינוך, א"כ אסור למנות חרש ושוטה דאסור להאכילם איסור דאורייתא דהם שוים לקטנים, עיין ב"י אה"ע סי' א' [ד"ה היו לו בנים (השני)] והבאות שור יו"ד סי' א' ס"ק מ"ט, ומיטן מצוה לא שייך אצלם, ואסור להאכיל להם דכיון דפטורין לאו בני המנחה יניחו והיו נאכלי שלא למנויו, וזה ברור בע"ה.

והנה מה שכתבנו [באבות הקודמת] דודאי בר"מ סובר שה לבית אבות לאו דאורייתא ואין הקטנים מחויבין כלל מן החורה, מדכחז דאכל ממקום שהוא רואה, ומכאן קושית הש"ס נדירים שם דביבא פסח על חבורה שלא מדעתו, ומביא על בני ובנותיו הקטנים דלא מחייבי מן החורה. ז"ע דברי הר"מ פ"ה ה"ו שכתב דקטן שנחגדל בין שני פסחים מחויב לעשות פסח שני, אך אם שחטו עליו בראשון פטור, והקשה הכסף משנה אטו קטן בר חיובא ופטורא הוא, ולמה פטור בשחטו עליו בראשון, ומיידן בשם הר"י קורקום כיון דרמנא ריביה לקטן שיחטו עליו וממנין אותו, נפטר הוא בכך מן השני, עכ"ל, ולפי מה שביארנו לא אמרינן דהחורה ריבחה קטן לפסח למנות אותו רק הוא מדרבנן, וא"כ אין נפטר מחיוב דאורייתא עתה על פי מה שעשה החיוב דרבנן, ועיין ר"ה סי' כ"ח ע"א כפאו ואכל מצוה, אמרינן אי כפאו שד והתניא כשהוא שוטה הכי הוא שוטה לכל דבריו, ועי"ש בענין אבן שכתב, כיון דהוא פטור או מן המנחה אינו מיפטר מחיוב שבה עליו אחר כך כיון דעשה המנחה נעת הפטור, והבאנו לעיל במיבורנו [מצוה א' אות י"ד], א"כ היאך נפטר כאן מה. שזר ראיתי שם נקוטטרם אבני מלאים שהקשה זה על הר"מ דלמה נפטר נעשה בראשון, ולא הביא מירון הר"י קורקום, ולפי מה שכתבנו דברי הר"י קורקום ז"ע, ולומר כיון דעכ"פ היה חייב מדרבנן נפטר ידי דאורייתא, דבר זה ז"ע, והנדירים ארוכים אי ע"י דרבנן נעשה דבר חורה ומונח כמה פעמים במיבוריטו.

ומדאי עברי בזה תמוהים לי דברי הר"מ שכתב כאן פ"ב הי"א דוקא בקטן אובל במקום שהוא רואה, אבל גדול נעשה כמתנה עצמו על שני פסחים והמתנה עצמו על שני פסחים אינו אובל אלא מן הנשחט ראשון, עכ"ל, ולקמן פ"ג ה"א כתב דאם מתנה עצמו על ב' פסחים אינו אובל משום אחד מהם דאין ברירה, ועיין ש"ס [פסחים פ"ח ע"ב], וע"ג בדין ברירה ואין כאן מקומו להאריך.

(ט) ועיין ארוכות בנידורו במלא הרועים ערך איסור דרבנן אי מיקרי אינו ראוי מראורייתא. מתן סופר שער המקנה והקנין כלל כ"ו. והש"י"ח בספרו אור לי סימן ל"א. וע"ע להלן מצוה ח אות ב' ד"ה ופבוואר. ומוצה"י אות כ"ה. ועיין עוד מצוה י"ז אות כ"ג. כ"ד אות כ"י. ק"ל"ה אות ט"ו. ר"פ אות כ"ו. ובשאר מקומות.

2

(ג) [ו] זמן שחיטתו כיום וכו'. לכתחלה זמן השחיטה אחר הקרבת זמנה חמדי של בין הערבים, עיין פסחים פרק חמדי נשחט [ג"ח ע"א], וכדיעבד כשר אפילו קודם החמדי רק לאחר מצוה, ואם נשחט קודם מצוה פטור, עי"ש [פ"א ע"א במשנה] ור"מ פ"א [ה"ד]. וזמן מצוה מן החורה מנואר שם נ"ח ע"א למנוה דחמדי משיעורו לללי ערב, ופירש"י דהיינו בחצי שעה הוי נטיית לללי ערב, וקודם לכן אין זמן החמדי והפסח מן החורה,

ובינאם כ"ח ע"ב מקשה הש"ס נשחטיה לחמדי בכתחלה שעה, ומשני שאני כותלי בית המקדש דלא מכווני, או דשאני אברהם אבינו ע"ה, מנואר דזמנו מן החורה מתחילה שעה אך אין יכולין לכיין בלמנום, וכן נראה במשנה, דדוקא קודם מצוה משמע חיוב בכתחלה שעה כשרי, והר"מ כאן בנה"י קרבן פסח [ה"ל א' וד'] כתב ג"כ לשון מצוה, ובפ"א מתמידין ומוספין ה"ג כתב דאין שוטיטין אה החמדי אלא משארית הלל וראה לכל שהאריך והוא משש שעות ומתחלה ולמעלה וכו', וג"כ לכתחילה, עיין שם בינאם ובפרק חמדי נשחט דחמדי קרב בשש ומתחלה, אבל עיקר זמנו מן החורה מודה הר"מ דמתחלה שעה הוא, ועיין בנאו"ח סי' (ג') [פ"ט ס"א] ופי' רל"ג [פ"א] ונאחרונים ואין כאן מקומו.

והמנוע דפסח קרב לאחר החמדי עיין פרק חמדי נשחט נ"ט ע"א, דיאומר דבר שנאמר בו נעבר וזין הערבים, דהיינו הפסח, לדבר שלא נאמר בו נעבר אלא בין הערבים בלבד, אך נדיעבד כשר דהלימוד אינו אלא לכתחילה, ולחורה כיון דדבר זה אינו מפורש בחורה דהפסח אחר החמדי, רק נלמד מהמשמעות דחמדי לא כתיב אלא בין הערבים ובפסח כתיב נעבר וזין הערבים, א"כ נהי דודאי ממילא נשמע דהחורה ליומה להקריב חמדי והפסח מאוחר לזמן החמדי, א"כ אם עושין כדין חורה מקריבין חמדי בזמנו ועדיין או לא הגיע זמן הפסח, והפסח מקריבין אחר, א"כ נקרב הפסח אחר החמדי, אבל מהיכן שמעינן אם עבר ולא הקריב החמדי בזמן לכתחילה והגיע זמן הפסח ג"כ, דרך משל דהחורה קבעה זמן מאוחר לפסח שעה אחר החמדי, כי החמדי נריך שיעור שעה להקריבו, א"כ קבעה חורה זמן הקריבו לאחר שעה, אבל כשמגיע אחר שעה א"כ נא זמן הפסח ג"כ ועדיין לא הקריבו החמדי, מגלן דחמדי קודם, וכי מפורש בחורה דהפסח יהיה אחר החמדי, רק דחזינן דהחורה כתבה דהיה מאוחר מבין הערבים אבל לא מירי חמדי, א"כ כשהגיע זמן הפסח ולא הקריבו החמדי מנא ידעינן דהחמדי קודם, דודאי אם מקריבין החמדי בזמנו ולא לא הגיע עדיין זמן הפסח א"כ ממילא החמדי קודם, אבל אם מאחרין החמדי והגיע זמן הפסח ג"כ זה לא נשמע מקרא אם החמדי קודם, ובאמת מנואר במשנה וש"ס שם נ"ח ע"א, דנעבר פסח הקדימו החמדי כדי שיהיה הפסח אחריו, ולא אחרו אותו כדי שיהיה הפסח נקרב מקודם כיון שהגיע זמן הפסח, וכן משמע כמה פעמים בר"מ [עיין כאן פ"א ה"ד ופ"א מתמידין ומוספין ה"ה], על כרחך לר"ן לומר דחמדי בלל עיני קודם, ושעמא בני מגלן זה, וז"ע.

אך הטעם פשוט, דהנה החוס' שם נ"ט ע"א ד"ה יאומר וכו', הקשו למה לי קרא דהפסח מאוחר מן החמדי הא בלאו הכי החמדי קודם דחמדי ואשיתו חמדי קודם מן החורה [בחוסי פ"ט ע"א], ומירנו דאי לאו קרא לא היו יכולים להקריב החמדי מטעם חמדי כיון דאסור להקריב אחריו שום קרבן מחמת עשה דעליה השלם וכו', א"כ כיון דהחורה אחרת זמן הפסח וממילא מנואר דמקריבין אחר החמדי, א"כ אפילו אחריו והגיע זמן הפסח ג"כ, מ"מ לר"ן שיקריב החמדי קודם מחמת חמדי, והעשה דהשלמה היא גירסת הכתוב דלא שייך בפסח, א"כ בכל ענין החמדי קודם מחמת חמדי, וזה ברור.

נצל כל פנים נראה, לפי מה שנחבאר דהחורה לא הוכירה כלל הפסח לאחר החמדי, רק כיון דקבעה זמנים לכל אחד זמן הפסח הוא מאוחר, ומנה נשמע ממילא דלעולם חמדי קודם לפסח מחמת חמדי וכמו שביארנו. א"כ אם הניצור אין להם חמדי כגון שלא מצאו מזוקר או מחמת איזה דבר, דלפי פשט המשנה והר"מ דעיקר הקפידא הוא שיקריבו הפסח אחר החמדי, וא"כ אם אין להם חמדי מקריבין הפסח לכתחילה בחזות בזמן החמדי, לשיטת המבוארים לעיל או בחמילה שעה או בחצי שעה, אך לפי מה שנחבאר לעיל נראה ברור בעיה"י, דאם אין להם חמדי, מ"מ זמן הפסח אינו מתחיל כלל בזמן החמדי רק קרב אחר זה, ולריבין להמתין עד שיגיע זמן הפסח, כי חרומנו הקדושה לא חלתה בחמדי, רק אלא החמדי כתבה בין הערבים ובפסח נעבר וזין הערבים, וקום להו לחו"ל דהזמן הוא מאוחר, אם כן הזמן של פסח מתחיל מאוחר מוזמן החמדי, והיינו הזמן של לכתחילה, דנדיעבד אף קודם החמדי כשר, דהילפותא

(י) וכן העיר הגמ"ח בהנהגותיו על הר"מ כאן פ"ב הי"א. וכי שכן הקשה באור חדש פסחים [פ"ח ע"ב].
(יא) כ"כ במג"א סי' תנ"ח סק"א. דעיקר זמנו מתחיל עכ"פ החוס' פסחים ה"ו ע"א ד"ה לא. אולם עי"ש בחק יעקב סק"א דרבה ראייתו מהחוס' והביא שיטת דומה משש המצוה. ושיטת רש"י עיין בגליון הש"ס פסחים נ"ח ע"א.

זמנה חמדי שבו הערבים

זמנה חמדי שבו חמדי

דיהיה מאוחר הוא רק לכתחילה, וזה נראה לענ"ד כגור נעוה"י אך לא ראינו מי שהשעור בזה, ולא ידענו כמה שיעור התמיד, אף דנש"ס ג"ח ע"א מבוחר דהוא שעה, זה אינו מן החזרה, אם כן לא ידענו כמה זמן מאוחר הפסח וכו'.

ומקריבין את הפסח קודם דאין מעבירין על המזוזה, ואמאי כיון דכחז רחמנא בהדיא דתקדים תמיד לפסח, הו"ל ליה להעביר על המזוזה, כמו חטילין של ד ושל ראש דמעבירין על המזוזה ומניס של ד קודם, ע"ש באריכות. ולפי מה שנתבאר לעיל נעוה"י לא קשה כלל, דהחזרה לא כחנה כלל דהפסח מאוחר לתמיד, רק זמן הפסח מחמיל קצת לאחר זמן התמיד, וכשהגיע זמן הפסח גם כן, חייב התמיד להקדים רק מחמת חזיר, ולא שייך עליה

השם כיון דהחזרה גילתה דלגני פסח לא שייך עשה דהשלמה, ומחילת התמיד קודם מחמת חזיר, א"כ שפיר מביא הש"ס להא דקדם ושחט שאינו חזיר מהמשנה דשחט הפסח קודם לתמיד דמבוחר החס דהגיע זמן הפסח אך שחטו קודם לתמיד ועבר על חזיר, ולפי המסקנא בלא שחטית לתמיד קודם, מקריב את הפסח משום שאין מעבירין על המזוזה דלמס ממעלת חזיר, אבל כל עיקר קדימת התמיד לאחר שהגיע זמן הפסח הוא רק מחמת חזיר וכמו שביארנו לעיל ואין צורך לכפול הדברים. וכבר כתבנו, דלחזיר זמן הפסח לכתחילה אחר זמן התמיד הוא זמן קצר בכל היחוד אפסרי מן החזרה, ודוקא לכתחילה אבל צריענד כבר מחלוקת וכמו שכתבנו לעיל וזה ברור, ולא מלמאי מי שהשעור בזה. וצ"ע ד"ו ר"מ כאן פ"א ה"ד שכתב דאם שחט הפסח קודם התמיד יהא אחר ממרס דנס הפסח עד שירוק דם התמיד ואח"כ יורוק דם הפסח, ודבריו נ"ע, דמסקינן בזה שחט הג"ל דדוקא אם שחטו לתמיד ג"כ, יהא ממרס, אבל לא נשחט קודם התמיד עדיין אינו זריך למרס, וירוק דם הפסח ואחר כך ישחט את שאינו חזיר מקריבו וכו' ואם נשחטו שניהם יהא זה ממרס דנס עד שירוק דם התמיד, וז"ע. וסוד ראינו שחוס' חדשים נגליון משחטו פרק תמיד נשחט מ"ג הרגיס כוה"ט. ועיין ג"כ בל"ח סוף פרק מקום שהגנו ג"ו ע"כ.

סוף הו"ו

1

[ד] וצ"ע כמה נמשך זמן עשיית הפסח, הר"מ כתב כאן פ"א ה"ד, מחמילין לשחוט את הפסחים עד סוף היום, נראה דזמן קריבן פסח עד הלילה, ובש"מ שאגת אריה שם [ד"ה ועמה אבאר] הביא בשם הרמב"ן על החזרה פרשת בא [י"ב, ו'] דזמן שחיטת הפסח אינו אלא עד פלג המנחה דהיינו שעה ורביעית קודם הלילה דהיינו עד שקיעת החמה, ועמד על דעת הרמב"ן, שהרי שקיעת החמה הו"ל שעה ומחצה קודם הלילה או שעה ותומס כפי הפלוגתא פסחים פרק מי שחיה ל"ד ע"א, ודעת הש"ס אריה דדוקא שחיטת הפסח אינו כשר לדעת הרמב"ן אלא עד שקיעת החמה, אבל הזריקה כשר עד אחר הכוכבים, ועיין מוס' זמנים ג"ו ע"א ד"ה מנין, ובש"מ אריה שם פלפול ארוך, דלהר"מ על כל פנים פלג המנחה הו"ל ספק דאורייתא, ולמה כתב עד סוף היום, ואין כאן מקום להאריך, ועיין עוד שם חמה על הר"מ פ"א מחמילין ומוספין ה"ג שפסק דתמיד של בין הערבים מקריבין עד הלילה, ונפ"ג מחפלה ה"ד פסק דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד, ורבי יהודה ס"ל [נברכות כ"ו ע"ב] דמפלג המנחה אין מקריבין התמיד, א"כ הו"ל ליה ספיקא דאורייתא מפלג המנחה ואיך, ולמה כתב שמקריבין עד הלילה, ועיין פסחים ל"ד ובחוס' זמנים שהבאתי ועוד חזון לתועד א"ה.

נחשו

ב"י

[ד] וישראל וישחט וכו'. מבוחר בש"ס פסחים ס"ד ע"א ור"מ כאן פ"א ה"ט, וזריך להיות ג' כחות וכל כח שלשים בני אדם, כי מספק לן האי דכתיב קהל ועדה וישראל אי בזה אחר או זה בזה אחת, על כן עבדין לתומרא דג' כחות וכל כח שלשים בני אדם, ובחמשים סני, דשלשים שוחטין ונפקי עשרה ונכנסין עשרה וכו', ואין שוחטין הפסח פחות מחמשים ואם שחטו כשר, וכן בנת אחת כשר, וזה מבוחר בר"מ כאן [ה"א] דדוקא לכתחילה, ועיין בסף משנה.

הו"ו

ב"י

[ה] וכו' דרוחין שבת וכו'. עיין ר"מ כאן פ"א [הט"ו] כתב כמעשהו בשבת בחול כך מעשהו בשבת וכו', ומפסיעין את כולו, ונלמס משנה [ה"ד] הקשה דהו"ל ליה לפסוק דכשנת מפסיעין מן החזה ואילן בברז, ועיין בסף משנה ולחם משנה שם ואין כאן מקומו, ועיין שנת קטין [ט"ג]. ואם חל ערב פסח בחול אין מקטיבין אימורים של פסח בלילה, דאין מלני חול קריבין ציו"ט, אבל אם חל בשבת מותר להקריבם בלילה ג"כ, דחלני שנת קריבין ציו"ט, עיין פרק תמיד נשחט ג"ט ע"ב ור"מ כאן פ"א ה"ח, ושם נפרק תמיד נשחט ולפיין מרומיא דרב ספרא, דלא ילין לבקר ונח וגו' [שמות ל"ד, כ"ה], לבקר וכו' הא כל הלילה ילין הא עולח וכו' ולא עולח חול ציו"ט, ומתוך דהאי קרא מיירי נחל י"ד בשבת דחלני שנת קריבין ציו"ט, ע"ש ובחוס' זמנים, וכבר מפורסם קושיא

נחשו

ב"י

ואפילו אם עבר ושחט הפסח קודם לא יקריב אלא ימס בדמו עד שישחט התמיד עכ"ל ע"ש. — אמנם עיין בסוגיא דבבבא להלן כדבריו הבא, וצ"ע.

יד

טו

וכן העיר הכניח בהגהותיו על הר"ב כאן.

וזהו ימים רבים נחשונה שאלה הקשיתי לשאלוני, דמ"מ ליה לי קרא דפסח מאוחר לתמיד, מיטוק ליה דתמיד חזיר וכמו

הקשו הוס', ואי מחמת עשה דהשלמה, לפי שיטת הרמב"ן מובא בר"ן פרק רבי אליעזר דמילה [שבת ג"ג ע"א מדפי ה"ר"י], דאי שחטין חמיתו דלאחר מילה קודם מילה, ואם ימולו אותו על כרחך זריך אח"כ לדחות שנת מפני פיקוח נפש להחם תמין, ונחמסקו הראשונים בזה, כיון דמכשירי מילה לא דמי שנת ולאחזו יודעין דאם ימולו ודאי יהו דוחין שנת, אם נימול בשנת, ודעת הרמב"ן דשרי למימחליה דאין למחיה אלא שעתה, ואין דוחין את המילה מפני שנתו אחר"כ לדחות את השנת, דבמר הכי פיקוח נפש הוא דדמי שנת ולא מכשירי המילה, ומביא ראיות לזה. ודעת הר"ה אינו כן, אלא כיון שידעין נחמילה דיבוא ליד דחיה שנת ע"כ תחיה המילה, והניח ראייה מפרק קמא דיו"ט ע"א, בית הלל סברי לא ישחוט אלא אם כן היה לו דקר עשון מבעוד יום, ואם שחט מודים ג"כ שחפור דבקר ויכסה, ואמאי לא ישחוט לכתחילה משום שחמת יו"ט ואח"כ תחיה מלות כסוי דוחה יו"ט, אלא על כרחך כיון דידעין נחמילה דיבא ליד דחיה הו"ל כאלו דחין עכשיו, והר"ן דחה ראייתו, שאין שחטית ביו"ט מזה קבועה כמו מילה, ע"ש. והנה מבוחר בש"ס ג"מ ע"א ור"מ פ"א מחמילין ומוספין ה"ד, דלאו דוקא הפסח מקריבין אחר התמיד, אלא אפילו מוסר כפורים מקריבין קרנבתי בערב פסח אחר התמיד, דעשה שיש בו כרת דוחה עשה דהשלמה, א"כ אפילו אי לא כחנה החזרה דתמיד יוקדם לפסח ג"כ ידענו זה, כיון דהגיע הזמן עומדת לפנינו מלות חזיר וזריבין אנטו לקיים זה, ואי משום דעל ידי זה יחיה אח"כ בשעת עשיית הפסח עשה דהשלמה, זה אינו, הא אח"כ עשה שיש בו כרת דוחה עשה דהשלמה, א"כ אין למחיה אלא שעתה, ואח"כ מחילת עשה שיש בו כרת דוחה עשה דהשלמה, א"כ נודאי חזיר קודם לשיטת הרמב"ן דוחה לא נקרא דחיה, רק אח"כ מחילת נדחה ע"י דבר אחר, ודוחה אי הדברים ק"ו, מה חס גבי מילה דאם לא ימול הוא רק שז' ואל מעשה, ומ"מ עושים מעשה נקום ועשה אעפ"י שז"ו ידחה שנת, כיון דאין המילה דוחה, מכל שכן כאן דודאי לא יוכל להקדים הפסח לעבור נקום ועשה על מלות חזיר, ומשום שידחה אח"כ עשה דהשלמה, הלא אח"כ הו"ל עשה שיש בו כרת ושפיר דחי, והיאך עזבין על מלות חזיר, והיא קושיא נכונה, ואין לומר דהפסח עשה שיש בו כרת דוחה דחזיר, ושוחטין אותו קודם, זה אינו, דזה אינו עומד לדחות, כי אפילו חזיר קודם לא נדחה העשה שיש בו כרת, ואיזה דבר עומד לדחות היכי דאי אפשר באופן אחר, עשה דהשלמה, ולומר דדחין חזיר מחמת דיבוא ליד דחיה אח"כ, זו אינה פנדה, ועיין ר"ן יומא סוגיא דמחילין הקל הקל [ד' ע"ב מדפי ה"ר"י ד"ה וגרסין] סברה הראב"ד אמה דבר עומד לדחות, ותראה שהיא קושיא נכונה בע"ה.

אך לפי מה שנתבאר לעיל לא קשיא בללו הכי קושיא הוס', דלולא דכתבה החזרה דהפסח מאוחר הו"ל ידעין דהתמיד מוקדם, אבל בלא התמיד זמן הפסח מחמיל נשוח זמן התמיד, והחזרה גילתה דזמן הפסח מאוחר זמן התמיד, ואף ליתא תמיד לא יחמילו לעשות הפסח לכתחילה בזמן התמיד אלא מאוחר קצת כמו שנתבאר לעיל, ונע"ה דברים נכונים הם ולא התעוררו בו הראשונים והאחרונים, וכמו שביארנו לעיל דאין נזכר כלל בחזרה פסח עם התמיד, רק דהחזרה כחנה גבי תמיד זמן, והחזרה כחנה גבי פסח זמן מאוחר, א"כ תמיד זמן הפסח מאוחר זמן התמיד, כמו שנתבאר לעיל.

ובש"מ אגת אריה דיני חפלה סי' י"ז [ד"ה וכוה] הקשה, הא לדינעו צומים צ"א ע"א דאם עבר ושחט שאינו חזיר, אי מקריבין ליה דאין מעבירין על המזוזה או לא, ונע"ה הש"ס למפסט מהמשנה דשחטו לפסח קודם לתמיד כשר ובלבד שיהא אחר ממרס דנמו, ודמי הכה בנתי עסקינן דקדם ושחטית לתמיד ע"ש, והקשה הוא ו"ל היאך יכולין לפסוט דין זה דמעבירין על המזוזה תחא דפסח, שאינו חס דגלי קרא דתמיד קודם, והו"ל כמו חטילין של ד ושל ראש דמעבירין על המזוזה כשר ראש מעבירין על המזוזה כיון דאיכא קרא דשל ד קדים, אבל נקדם ושחטו לשאינו חזיר, אפשר דמקריבין אותו דאין מעבירין על המזוזה, וכל שכן לפי המסקנא דאם לא שחטית לתמיד נרישא

יב) בשו"מ יד יוסף סי' ק"ט בתשובתו אל המנ"ח מכיר קושיא זו, וע"ש מה שחזיר. יג) ובשו"מ יד יוסף הג"ל הביא בשם המנ"ח לתוך קו החוס, דבאמח כלא קרא הו"א דחזיר קודם לפסח מחמת מעלת חזיר, אך יחייתו אומר דהחזרה לא כתבה רק להקדים חזיר לכתחילה, אבל אי עבר ושחט הפסח קודם יקריב את שאינו חזיר כי החזרה לא גילתה רק לאקדמי לכתחילה, וא"כ כתב רחמנא לבני פסח קרא מותר להורות דלעבב

העולם, בנה שמואל פסחים פרק אלו דברים פ"ו ע"א, דבני נחמה לא ידעו
אם פסח דומה שבת, הא מקרא זה מוכח, והארכי הדורשים בענינים אלו, ואימת
קרבן מלני חול ביו"ט או בשבת, עיין יומא מ"ו ע"א סוגיא דאברי עולה שמואל
וחוס' שם ומסנה למלך פ"א מממדין ומוספין ה"ו באריות ואין כאן מקומו.

הכל
ותקיעת
הצוונות

(ו) וידינו מגויר וקריאת הלל
ותקיעת חצוצרות וכו'.

עין ש"ס ור"מ כאן. והקוראים הלל הינו
הלוים על דוכס קראו הלל, והכניס תקעו
בהללות, ועל כל קריאה וקריאה תוקעין ג'
תקיעות מר"מ, ולשון הר"מ כאן פ"א הי"ב
הואיל ואין לו נכסים לתקוע בשעת נסוק
תוקעין בשעת שמיטה, והוא הדין לקריאה הלל
דהוי שיר, אע"פ דחמיד אמרינן שיר

(ח)

נעם הנסוק, כאן דאין נכסים אמריס השיר בשעת השמיטה, ועיין פסחים פ"ד
ע"א חוס' ד"ה קראו, ובסוכה פרק החליל ג"ד ונרש"י [שם ע"ב ד"ה ערב]
וחוס' [שם ע"א ד"ה שיר], ועיין ר"מ פ"ג מכלי המקדש ה"ו דפעמים רבות
היה מכה החליל ג"כ לפני המזבח, וכל הדברים מבוארים בר"מ, רק אכתוב איזה
הערה או דין נקטור דכרבי בחיבורי זה נעשה, ודעת רש"י בסוכה שם כדעת
הר"מ כאן דעל כל קריאה הלל לא היו תוקעין אלא ג' תקיעות, ודעת חוס'
סוכה שם דעל כל הלל היה ע' תקיעות, נחמילת הלל ובאבתי שהוא תחילת
הפרק ונהודו שהוא ג"כ תחלת הפרק, ועל כל פרק תקעו ג' תקיעות, סך הכל
ט' תקיעות, ע"ש.

דוחין שבת עליו, (ו) ודיני מגויר, וקריאת ההלל
עליו, ותקיעת חצוצרות, ויתר פרטידה, מבוארים
במסכת פסחים [דף נ"ח ע"א ראיך].

(ז) ונהגת בזכרים ובנקבות, בזמן הבית.
ה. וברמב"ם פ"ו מהל' בית הבדירה ה"טו כתב לכיכר מקריבו
הקרבנות כולם אפ"י שאין שם בית בנוי. ובאחרונים הארכי בכיבוד
דבריו.

ונגמ' פ"ח ע"א מקשה, של רבו הוא דלא יאכל חלב משל עצמו אוכל, והתניא לא
יאכל משל עצמו ולא משל רבו, ומשני כאן למשנה ראשונה כאן למשנה אחרונה,
ופירש"י וכל המפרשים, למשנה ראשונה כיון דהוא תמיד חזי עבד וחזיו בן
מורין על כן אינו אוכל משום אחד, כי אין חלק האחד נמשך אחר חלק השני,
ולמשנה אחרונה כיון דכוסין לשחררו היו
כמשחרר ואוכל משלו, ודעת הר"מ הוא
להיפך ומוסך בפ"ב הי"ב דחזיו עבד וחזיו בן
מורין אינו אוכל לא משלו ולא משל רבו, והשיגו
הראש"ד דלמשנה אחרונה אוכל משלו, וכחאי
גוונא מבוחר בפ"ב מחגיגה ה"א דעת הר"מ
והראש"ד, ע"ש.

והנהגת רש"י, מי שחזיו עבד אוכל
משלו בלא דעת רבו ואפילו רבו אינו

רואה, כי היו כמשחרר, ומשל רבו אינו אוכל כי הרב אינו יכול למנות חלק הבן
מורין בלא דעתו, וכל זה בלא דעת שניהם, אבל אם העבד רואה שרבו ימנהו על
פסחו, ודאי אוכל, כמו שכל אחד מישראל יכול להמנות על פסח מדעתו ומרצת
חצירו, וגם מי שחלה שפחה וחזיה פח מורין דאין כוסין כמבואר בש"ס [גיטין
מ"ב ע"ב], הוי דינה כמו למשנה ראשונה דחזיה אוכלת לא משל עצמה ולא משל
רבה, היינו בלא דעת שניהם, דאם רבה רואה להאכלת מפסח שלו, חלק הבת
מורין מעבד על ידו אם אינה רואה להמנות, וכן אם היא רואה להקריב פסח
משלה, חלק העבדות היינו האדון יכול לעבד, כי חלק העבדות שייך לו, אבל
מדעת שניהם פשיטא דשפיר דמי, אם היא רואה למנות חלק בן מורין על פסח
האדון היא טובה כמו איש אחר שיכול להמנות, וכן אם רבה רואה שחאלת משלה
הוא מוחל חלק העבדות על שלה, ג"כ שפיר דמי, כמו בעבד של שני שותפים
אם הוא נצטון שניהם, וכל זה פשוט דבאין לא מיירי אלא שלא מרצונם, אבל
מרצונם יכול לאכול מאיזה שירצה, עיין ש"ס פ"ח ע"ב גבי שלי וטלה שלו
דאוכל משל עצמו אע"פ שהוא עבד כיון דהוא מרצון האדון, וזה פשוט
ומבואר בגמרא.

והנהגת רש"י, מי שחזיו עבד וחזיו בן מורין אינו אוכל לא משלו
ולא משל רבו, והשיגו הראש"ד, ועיין כסף משנה דה"א בנו של
הר"מ חיון, דרבינו טובר דלמשנה ראשונה דליכא חיוב לשחררו, עבדין ליה
מקנה להוליו מחיובו מדברי סופרים, דמן המורה פטור, על כן אוכל משל
עצמו, אבל למשנה אחרונה, אף שזה מקנה לו להוליו מידי חובתו, לא עבדין
ליה מקנה, שזה יהיה גורם לעיבוד שחרורו, אלא אמריס לרבו זה אינו אוכל
משלך וכו' וגם אינו אוכל משל עצמו וכו' על כן מהר ושחררו, עיין כסף משנה,
ובלחם משנה פ"ב מחגיגה ה"א חמה עליו, היאך יוכלין למשנה ראשונה לעשות
מקנה מדכתיב כיון שאינו מחויב מן המורה, ואפשר הפקר בית דין הפקר, ועיין
כאן במשנה למלך [ד"ה תן].

והנהגת רש"י, דלמשנה ראשונה למה עשו מקנה
שיאכל משל עצמו ולא משל רבו, ועוקרים דבר מן המורה
נקום ועשה, והטעם כיון שהוא אינו יכול לאכול לא משל עצמו ולא משל רבו, הא
כבר כתבתי דזה פשוט מאד, הא דחזיו אוכל היינו בעל כרחו של אחד, אבל אם
שניהם רוצים פשיטא דאוכל משלו אם הרב רואה ומשל רבו אם הוא רואה, א"כ
כיון דחייב בקרבן פסח ככל איש מישראל הן חלק העבדות וכל שכן חלק הבן
מורין דהוא בישראל גמור, א"כ כמו דאם אחד מישראל אינו רואה להמנות על
פסח, ודאי כייפין ליה ככל מצות עשה, א"כ למשנה ראשונה אף אם לא נעשה
לו חלקה לאכול משל עצמו מ"מ יעשה פסח, כי כפיין ליה שיתרצה להמנות על
פסח של הרב, וכן אם אפשר, כפיין להרב שיתרצה למנות חלקו על פסח של
העבד, והוי ככל איש מישראל ולא ימנעל מפסח כלל, וכפיין ליה או לרבו שימנה
על הפסח כמו שכופין על כל איש ישראל למנות על פסח, וגם מה שכחב
דלמשנה אחרונה אמרינן מהר ושחררו כדי שלא לבטל מן המצוה כיון דלא יוכל
לאכול, אמאי לא יוכל הרב למחול חלקו ושימנה חלק הרב על פסח שלו, או כופין
אוחו וכו', דכל זה לא מיירי אלא בעל כרחו של אחד, ומשמיענו הדין דהוי שלא
למנוי בפסח של האדון ובפסח שלו מפני שהחלקים מעבדים זה אה זה, אבל
ודאי מחויב לעשות פסח ולאכולו בין למשנה ראשונה בין למשנה אחרונה מרצונם,
וכופין כל אחד שיתרצה למנות על איזה פסח כמו כל איש ישראל שמחויב בזה,
ואינו דומה למגילה למשנה ראשונה, דשם אף חלק הבן מורין פטור מטעם דיש
לו עוד אדון עיין חגיגה ד' ע"א, אבל כאן חלק העבדות חייב, ומכל שכן חלק בן
מורין דחייב בכל המצוות, ויכול לעשות המצוה כמקומו מרצונו וכמו שאבארנו,

טו וכו"מ בכסף ק"ד כאן פ"ח ע"א.
כו ובמבואר באות הקורמת.
כז עיין בלח"מ חגיגה ה"ג דרואי ילפינן מעולת ראיה דפטורין ככה"ג (מנחת סולת).

ש"ס (ז) ונהגת וכו'. עיין ר"מ כאן פ"א ה"א, והוא מהש"ס פסחים
ג"א ע"ב דר' יוסי ור' יהודה סוכרים נשים נראשון חובת
ע"ש דילפינן מקרא, ור' שמעון סוכר נשים נראשון רשות, ופסק הר"מ כר'
גדלים יהודה ור' יוסי דהלכה כותיהו לגבי ר' שמעון. והוא הדין עבדים כענינים ג"כ
חייבים, כי חייבים במצוות נכשים, וגם כל הריבויים על אשה שייכים על עבד ג"כ.
והחילוק בין אשה לעבד כעניני נמויה זו, דאשה דינה כמו איש דאין יכול אחר
לשחוט עליה בלא דעתה כמו איש, אבל עבד כעניני יכול רבו לשחוט על העבד
ולמנות העבד על הפסח בעל כרחו, עיין ש"ס כאן פרק האשה פ"ח ע"א ור"מ
כאן פ"ב ה"ח. ופשוט דלא הרב יש לו אוכלים הרבה ואין די בפסחו, וטמן
לעבדים נמנה לעשות פסח, כי בעל הבית אם יש לו בני בית מרובים יכול לשחוט
הרבה פסחים לכל חבורה שיש לו, רק כל אחד מישראל אינו נמנה אלא על פסח
אחד, וזה פשוט. ולא שייך לומר אם טמן לעבדים שלו פסח כפני עצמם, מה
סקנה עבד קנה רבו א"כ הפסח של האדון, מה בכך, הא חמיד הפסח של האדון
וממנה עליו עבדים שלו, וזה פשוט לכל מי שלומד הסוגיא.

אך קשה לי ואיני מביין בפסחים פ"ח ע"ב, שכן מה שאמר לו רבו אם טלה
או גדי, אמרינן דהולך אלא רועה וכו' דיתחא ליה נתקנתא דרביה ונתן לו
ומתנה אם טלה אמר לי רבי טלה שלו וגדי שלי ואם גדי וכו', ומקשה הש"ס הא
מה סקנה עבד קנה רבו, ומחרץ דנתן על מנה שאין לרבו רשות וכו', ומאי
קושיא, מאי איכפת שהוא של הרב, כיון דיתחא ליה להרב, דאי לא, לא יוכל לאכול
פסח שלו, עיין לקמן [נגמ' שם], אף דיתחא ליה שיהיה לו חקנה, א"כ מאי
איכפת לן אם הנהמה השניה היא של האדון, העבד יולא בשל אדון, ולמה נריך
לימן על מנה שאין לרבו רשות, וכן הוא בר"מ פ"ג ה"ב, למה לי זה, ואין פירוש
לזה, ע"ש ותנין, ואחד מהזכרים שלי אמר, נהי דודאי הרב יוכל ליתן פסח כפני
עצמו לעבדים, היינו שמפריש פסח עבורם, אבל העבד אינו יכול ליקח נמנה
אלא הרב לפסח, אף דיתחא ליה להרב, מ"מ פסח נריך להקדיש עיין ש"ס פרק
אלו דברים פ"ו ע"ב מקדיש אדם פסחו, וא"כ אינו יכול להקדיש של אחר היינו
של הרב, כי אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, אף דוכוח הוא להרב, מ"מ וזיה
מטעם שליחות להרבה ראשונים, וסכרת מהר"ט [ש"מ ח"א ס' קכ"ו ד"ה
ומן מפורסם דאין אדם יכול להקדיש ע"י שליח דמילי לא מימסרן לשליח וכו',
א"כ לא מהני הוכיה ג"כ ואינו יכול להקדיש, על כן נריך להיות שלו, וטמן לו על
מנה שאין לרבו וכו', יש לפלפל בזה ודבר חממה אמר. יש ראייה להמר"ט
מגמרא זו.

עבד שר' (יב) ועבד של שני שותפים לא יאכל משל שניהם נדקפדי אהדדי, כי לא יוכל
למנות על פסח חצירו, אם לא שניהם מסכימים לאכול משל
אחד, עיין רש"י במשנה ריש פרק האשה פ"ו ע"א.

שחזיו עבד וחזיו בן מורין, עיין שם פרק האשה דלא יאכל משל רבו,
ופירש"י דמסתמא לא היה דעת רבו למנות חלק הבן מורין על פסחו.

טז עיין אור חדש שם ובדף ג' ע"ב.
יז עיין להלן מצוה שצ"ד אם גם ישראל קראו.
יח ראה אצט"ל ערך זכין לאדם שלא בפניו הערה י"ג.